

ÖĞRETMENİN SOSYAL STATÜSÜ VE EKONOMİK DURUMU

Yrd. Doç. Dr. İbrahim ARSLANOĞLU

Eğitim- Öğretim faâliyeti, insanlığın yeryüzüne gelişi ile başlamıştır. Fakat öğretmenliğin bir meslek olması insanların yerleşik hayata geçmesinden sonra gerçekleşmiştir.

İlkçağ'da öğretmen filozof, Ortaçağ'da din adamı, Rönesans'tan sonra laboratuvarında ve atölyede çalışan bilim adamıdır (Topçu, 1970, s. 537).

Öğretmenlik bir sanattır, O'nun işleyeceği konu, çocuğun ruhudur. Öğretmenin meydana getireceği eser de çocuğun sosyal şahsiyetidir (Baltaçoğlu, 1972, s. 319).

Öğretmen ruhumuza hem duygu, hem bilgi ve hem de irâde aşısı yapmak zorundadır. Kalbe yapılan ilk aşı, sevgi ve acıma duygusudur, arkasından sorumluluk duygusu gelir (Topçu, 1970, s. 58).

Öğretmenin sorumluluğu çoktur ve toplumsal hayatın her alanına uzanmaktadır. Bir ülkede ticâri ahlâk bozulmuşsa, millet tarihi karakterini kaybetmişse, gençlik başıboş ve idealsizse, aileler otoritesizse bütün bunlardan öğretmen sorumludur (a.g.e. s. 55).

Görülüyor ki toplum olarak ayakta kalabilmemiz ve gelişmiş bir ülke olabilmemiz için öğretmenlik son derece önemli ve kendisinden hiçbir zaman vazgeçilemeyecek bir meslektir.

Öğretmeni en iyi şekilde yetiştirmeden onu yükseltip lâıyk olduğu mevkiye çıkarmadan hiçbir eğitim sorununu kökünden halledemeyiz. Bununla beraber her millet ona lâıyk olduğu değeri vermekte ve onu yükseltmekte her zaman cömert davranmamıştır (Turhan, 1980, s. 314).

Türkiye'de öğretmenlik mesleği ilk defa Batılı ve modern tarzda öğretimin ülkeye girişiyle ortaya çıkmıştır (Güngör, 1984, s. 62). Çünkü daha

önce bu görevi, din adamları yüklenmişti. Gerek laiklik kavramının toplumsal hayatımıza girmesi ve gerekse sosyal ve ekonomik gelişmelerin sonucu olarak ihtisaslaşmanın artmasıyla günümüzde eski "hoca"nın yerine öğretmen ve din adamı olmak üzere iki meslek ortaya çıkmıştır.

Cumhuriyet öğretmeni, yepyeni bir ülkenin ve milletin yapıcısı rolüyle kendisini gösterdi (a.g.e. s. 64). Cumhuriyetle hem devletin ve hem de milletin adı konulmuş ve yönetim biçimi değişmişti. Bunu toplumun çeşitli tabakalarına yayacak bir zümreye ihtiyaç vardı. Bu zümre şüphesizki, öğretmenler olacaktır.

Türkiye'de öğretmenlik mesleğinin statüsünün yükseltilmesi ve ekonomik durumunun düzeltilmesi konusu üzerinde fazlaca durulmamıştır.

Nitekim 1939'dan 1982'ye kadar toplanan 11 Milli Eğitim Şurası'ndan ancak sonuncusunda bu konu ele alınmıştır (Akyüz, 1982, s. 262).

Bu şurada:

1. Öğretmenliğin çekici hale getirilmesi
2. Öğretmenlerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi
3. Öğretmenliğin yaşam koşullarının iyileştirilmesi gibi konular üzerinde durulmuştur.

Öğretmenin Sosyal Statüsü

Sosyal statü deyimi ile bir kişinin toplumdaki yeri ve mevkiinin ne olduğu anlaşılmaktadır. Başka bir söyleyişle, bir kişinin toplumdaki statüsü, onun başkaları tarafından nasıl görüldüğü ve değerlendirildiğidir.

Bir meslek olarak öğretmenliğin toplumsal statüsü nedir? Bu sorunun cevabını verebilmek için O'nun geçmişteki ve günümüzdeki durumu ile diğer ülkelerdeki yerine kısaca bir göz atalım.

Yahudi toplumunda eğiticinin statüsü, kültürdeki diğer statü durumlarına göre üstün bir mevkiye sahiptir (Tezcan, 1981, s. 277). Aynı şekilde eski İslâm ve Türk-İslâm kültürlerinde öğretmen ve bilim adamı toplumda büyük saygı gören ve kendisine değer verilen bir zümre idi.

Türkiye'de bugün, eskiden olduğu gibi, öğretmenin yüksek toplumsal statüye sahip olduğunu söyleyebilmek oldukça zordur.

Aslında gelişmiş ülkelerde de, bir ikisi dışında, genellikle öğretmenlik

mesleğinin sosyal mevkii yüksek değildir.

A.B.D. ve İngiltere'de öğretmenlik, genel saygınlık ve sıralamasına göre alt sıralarda yer almaktadır. Kadınlar için ise bu meslek yüksek bir saygınlığa sahiptir. A.B.D. ve İngiltere'de yapılan araştırmalara göre, kadın öğretmenlerin morallerinin erkeklerden daha üstün olduğu anlaşılmıştır (a.g.e. s. 263).

Sarıyileşmiş ve gelişmekte olan ülkelerde mesleği değiştiren ve terkedilenlerin oran yüksektir. Görülüyor ki, bu ülkelerde öğretmenlik daha yüksek statülere ve mesleklere geçilmek için bir atlama taşı olarak görülmektedir (a.g.e. s. 263).

Yukarıdaki genel durumun iki istisnası vardır. bu ülkelerden birisi Japonya, diğeri ise Sovyetler Birliği'dir.

Japonya'da öğretmenlik sosyo-ekonomik konumu ve itibarı çok yüksek bir meslektir. 1975'te yapılan bu konudaki son kamuoyu araştırmasında 82 meslek arasındaki itibar sıralamasına göre ilköğretim öğretmeni 18. ilköğretim müdürlüğü 9. üniversite öğretim üyesi 3. sıralarda yer almaktadır (Alpay, 1988, s. 13).

1985 yılı hesaplarına göre, Japonya'da üniversite mezunu yeni göreve başlamış bir lise öğretmeni, özel sektörde işe yeni giren üniversite mezunu bir memurdan % 15 daha fazla ücret alır. Öğretmenlerin ortalama geliri, ülkedeki ortalama gelirin 2,4 katı, bu oran A.B.D.'de 1,7 bir hesaba göre Türkiye'de 1,5 dir (a.g.y. s. 13).

Gençlerin Ahlâk eğitimini ve Japon kültürel değerlerinin kazandırılması görevini toplum öğretmenlere yüklüyor. Okulun bu alandaki fonksiyonu aileden de, din kurumundan da etkilidir (a.g.y. s. 13). Bu durum öğretmenlerin toplumdaki itibarını yükseltmektedir.

Bu açıklamadan anlaşılacağı üzere, Japonya'da yetişen nesiller üzerinde örgün eğitimin rolü, yaygın eğitimden daha fazladır. Bu durum, sağlam toplumsal yapı oluşturulmasında önemli rol oynamaktadır.

Türkiye'de ise bunun tam tersidir, yâni, yaygın eğitim örgün eğitime galip gelmektedir. Çoğunlukla gençlerimiz inançlarını, değer yargılarını ve düşünce sistemlerini okuldan değil, okul dışındaki kaynaklardan almaktadır. Kanaatimizce geçmişte ülkemizdeki sosyal kargaşaların sebeplerinden birisi de bu idi.

Batı ülkelerinin en gelişmiş olanları ile aynı seviyede bulunan Sovyet Rusya, öğretmenlerine kazanç ve itibar bakımından yüksek statüler bahsetmiştir (Kurtkan, 1982, s. 85).

Bize göre, gerek Sovyetler'de ve gerekse Japonya'da öğretmenlerin yüksek statüde bulunmalarının sebebi, her iki ülkede de ideolojik motivin ön plânda tutulmasıdır. Eski Sovyetler'de öğretmen, rejimin yerleşmesinde ve devamında önemli role sahip bir kişi idi. Japonya'da da öğretmen, Japon kültürünün ve geleneksel ahlâkının yayıcısı olan bir insandır.

Osmanlı toplumunda öğretmenin, aynı zamanda bir din hocası olması dolayısıyla, yüksek bir mevkii vardı. O'na büyük-küçük herkes hürmet eder ve hemen herkesçe saygı değer bulunurdu.

Yıldırım Bayazıt'ın kendisine gücenip Karamanoğlu ülkesine giden Molla Fenârî'yi tekrar getirmek için büyük mükâfatlar vermesi, İkinci Murat ve Fatih Sultan Mehmet tarafından Molla Gûranî'ye yapılan hürmetler eğitim tarihinde yer almaktadır (Koçer, 1967, s. 67).

Tanzimat'tan 1950'lere kadar uzanan sosyal ve kültürel değişme dönemlerinde de, öğretmenin, rejimlerin yerleşmesi ve kökleşmesinde önemli rolü bulunduğu için, toplumda önemli bir meslek olarak görülmüştür.

Meşrutiyet ve cumhuriyet rejimleri, birere inkilâp rejimi olmaları itibarıyla eğitime önem vermiş bunun için öğretmen zümresi iktidarın temsilcisi ve imtiyazlı sınıfı haline getirmiştir (Güngör, 1984, s. 637).

İttihat ve Terakki Fıkrası'nın bütün ülkede yerleşmesi ve Milli Mücadele'nin taşradaki teşkilatlanma işi öğretmenler tarafından yürütülmüştür (A.g.e. s. 63).

1950'li yıllarda Türkiye'nin kalkınma süreci içine girmesi teknik elemanlara olan ihtiyacı hızla artırmıştır. Ülkemizdeki bu sosyal ve ekonomik gelişme, değerler sisteminin değişmesine yol açmıştır. Böylece teknik elemanlar birinci plâna geçerken, öğretmenin eski toplumsal statüsünde bir düşüş görülmüştür. Artık inkilâpların bekçisi öğretmen imajı unutulmuş ve daha fazla para kazanan meslekler daha değerli ve itibarlı hale gelmiştir.

Son yıllarda bu konuda yapılan araştırmalar bu görüşümüzü destekler niteliktedir.

Milli Eğitim Bakanlığı'nca Haziran 1982'de yayınlanan bir araştırmada şöyle denilmektedir: "Toplumda öğretmenlik mesleğine verilen değer giderek azalmakta, öğretmenler arasında mesleğe, çalışma ve yaşam koşullarına ilişkin yakınmalar, huzursuzluklar yaygınlaşmakta, öğretmenlik gençlik için çekiciliğini yitirmekte ve en son tercih edilen bir meslek haline gelmektedir" (Öğretmen sorunları ve Eğilimleri Araştırması, 1982, s. 2).

Öğretmenlik mesleğinin statüsü ve çekiciliği konusunda Milli Eğitim Bakanlığı'nca yapılan bir başka araştırmanın sonuçlarına göre, öğretmenler mesleklerine inanmakta, fakat toplumun öğretmene verdiği değerden yakınmaktadırlar. Öğretmenler, çocuklarının öğretmen olmalarını hemen hiç düşünmemektedirler. Yeniden meslek seçme durumunda kalsalar, öğretmenlerin yarısından fazlası aynı mesleği seçmeyeceklerdir (Kokukısa, 1984, s. 165).

Bize göre, öğretmenin toplumdaki itibarının azalmasının birkaç sebebi vardır. Bu, toplumdaki değerler sisteminin değişmesinden öğretmenlerin toplum içindeki davranışlarına, Milli Eğitim Bakanlığı'nın çeşitli kademedeki âmirlerinin öğretmene gerekli ilgi ve saygıyı göstermemelerine kadar uzanan çok boyutlu bir sorundur. Buna son yıllarda "mektupla öğretim", "hızlandırılmış eğitim" gibi normal yollann dışında öğretmen yetiştirmeyi de ekleyebiliriz.

Toplumdaki değerler sisteminin değişmesi konusuna kısaca değinmek istersek; daha fazla kazanmanın ve daha fazla üretmenin en makbul şey olarak kabul edildiği bir toplumda, elbetteki, kültür işi geri plâna itilecektir. Bugün Türkiye'de bitki ve hayvan yetiştiren mesleklerin prestijinin insan yetiştiren bir meslek olan öğretmenlikten üstün olduğu bir gerçektir. Lise mezunu gençlerin üniversite seçme sınavlarında adı geçen meslekleri öğretmenlikten önce tercih etmeleri bunu göstermektedir.

Öğretmenin Ekonomik Durumu

Gerçekte bir mesleğin toplumdaki statüsü ile gelir seviyesi arasında bir ilişki olmakla beraber, gelir düzeyi statüyü tayin eden tek faktör değildir. Eğer böyle olsaydı, bir ilde oto tamir atölyesi sahibi bir tamirci ustası, validen yüksek bir gelir seviyesinde olduğu için toplum içindeki statüsü de ondan yüksek olması gerekirdi. Kaldı ki, vali ile aynı tahsil seviyesine sahip olan ve fakat yerine göre ondan daha fazla gelir sağlayabilen bir eczacının sosyal statüsü bile validen daima aşağıdadır.

Böylece ekonomik durumun, kişinin toplumdaki yerini belirleyen tek faktör olmadığını görmekteyiz.

Yapmış olduğu iş gereği öğretmenin, ekonomik olarak toplumda birinci sırayı alması zaten beklenemez. Çünkü öğretmen herşeyden önce bir devlet memurudur. Devlet memurları bugüne kadar daime serbest meslek erbabından daha az kazanca sahip olmuşlardır. Öğretmenin kazanç durumu, devlet memurluğu yapan mühendis, veteriner, hakim v.s. gibi mesleklerin gelir seviyeleri ile mukayese edilebilir.

Konuyu daha iyi anlayabilmek için Türkiye'de öğretmenlerin ekonomik durumlarının tarihi gelişimine kısa bir göz atalım.

Tanzimat döneminde ilkokul öğretmenlerinin maaşları çok azdı. Buna karşılık orta dereceli okul öğretmenlerinin maaşları tatmin edici gözükmemektedir (Akyüz, 1978, s. 42).

Mutlakiyet döneminde (1878-1908) ise, öğretmen maaşlarında pek değişiklik yapılmadığı, öğretmenlerin maaşlarının düzenli olarak verilmediği, ücretler yükseldiği için öğretmenlerin daha güç şartlar altında yaşadıkları kaynaklarda belirtilmiştir (a.g.e. s. 57-58).

Meşrutiyet döneminde (1908-1919) ilkokul öğretmenlerinin maaşlarının yerel bütçeye bırakılması onların tesadüfen maaş almaları ve güç hayat sürmelerine yol açmıştır. İlkokul öğretmenleri, ilköğretim müfettişleri ve ilköğretmen okulu öğretmenleri dışındaki öğretmenler daha şanslı idiler. Çünkü onlar devlet bütçesinden maaş alıyorlardı (a.g.e. s.96).

Kurtuluş Savaşı döneminde, öğretmenler maaşlarını düzenli olarak alamamışlardır. Doğu Anadolu Rus işgalinden yeni kurtulmuş, Batı Anadolu düşman işgalindedir, il gelirleri düşmanın cebine gitmektedir. Bu yüzden bazı memurlara önce maaş ödenmekte, artarsa diğerlerinin maaşları verilmektedir. öğretmenler bunlar arasındadır. Kurtuluş Savaşı yıllarında ilkokul öğretmenleri sıkıntıya düştüklerinden istifa ederek başka mesleklerle geçmişlerdir (a.g.e. s.173).

Eğitim Bakanı Vehbi Bey'in mecliste söylediğine göre, bütün kötü şartlara rağmen öğretmenlerin bir kısmının meslekten ayrılmamasının sebebi, kendilerine askerlikten tecil edilmiş gibi önemli bir çıkar sağlamış olmalarındandır (a.g.e. s. 177-178).

Mustafa Kemal'in açıkladığı bir seçim beyannâmesinde öğretmenleri sevindiren bir vaât yer almıştır: "Muallim ve Müderrislerin terfih ve ikdarı temin edilecektir (a.g.e. s. 178)". Bu da o dönemde öğretmenlerin ekonomik durumlarının pek iyi olmadığını göstermektedir.

Cumhuriyet döneminde çıkarılan ilkokul öğretmenlerinin başlangıç maaşlarını 600 kuruş olarak belirleyen 8 Nisan 1923 tarihli kanun da öğretmenlere asgari yaşama düzeyi sağlayamamıştır. Üstelik öğretmenler yine muntazam maaş alamamışlardır (a.g.e. s. 235).

Cumhuriyetin ilk yıllarında ülkemize gelen pedagog ve filozof John Dewey, eğitimle ilgili bir rapor hazırlamış ve bu raporun "Muallimlerin Yetiştirilmesi ve Terfihi" bölümünde şunları yazar:

"Öğretmenlerin maaşları hızla ve pek büyük bir oranda yükseltilmelidir. Maaş sorunu, en uygun şahsiyetleri öğretmenlik mesleğine çekmek için başlıca nokta olmamakla beraber, öğretmenin alacağı ücret kendisini ve ailesini uygun bir derecede yaşatacak seviyede olmadıkça bundan zararlar doğar. Öğretmenlik sanatına yeterli derecede kişi bulunamıyor. Meslekten istifa edenlerin miktarı sorunun ne kadar ciddi olduğunu gösteriyor (Koçer, 1967, s. 82).

Diğer bir zarar da şudur ki, mesleklerine en bağlı öğretmenler bile bugün bütün fikirlerini ve kâlllerini kendi öğretim ve borçlarını ödemekle o kadar meşguller ki, eğitim sorunlarına karşı ilgi duyma ve bilgi seviyelerini yükseltmek ikinci derecede kalıyor (a.g.e. s. 82-83).

Yine Türkiye'ye çağrılan uzmanlardan Kühne ise öğretmenlerin çok az maaş almasını "büyük bir tehlike" olarak nitelendirmiştir (Akyüz, 1978, s. 265).

Bu görüşlerden sonra, Bakan Mustafa Necati Öğretmen maaşlarını artırarak öğretmenlerin nisbeten rahatlamalarını sağlamıştır (a.g.e. s.265).

Bundan başka Mustafa Necati, öğretmenlerin daha fazla refaha ve huzura kavuşturabilmek için gece dersleri, ulaşım ve vasıtalandan indirimli yolculuk etme, mesken bedelleri ve makam ücretleri gibi çeşitli imkânlar aramıştır (a.g.e. s. 238).

Bu gibi maddi yardımlar ve ona verilen değer sebebiyle daha önce meslekten ayrılan bazı öğretmenler tekrar mesleğe dönmüşlerdir (a.g.e. s.

238-239). Görülüyor ki, öğretmenleri diğer mesleklerden biraz daha fazla maddi imkân verilse bu meslek bugün de cazip hale gelebilecektir.

1928 yılında fiyatların aşırı derecede artması, özellikle mesleğe yeni giren öğretmenlerin geçimini zorlaştırmıştır (a.g.e. s. 239).

18 Mayıs 1929 tarihli ve 1452 sayılı Devlet Memurları Maaşatının Tevhit ve Teadülüne Dair Kanunla (Barem Kanunu) ilkokul öğretmenlerinin maaşları yeniden yükseltilmiştir. Oysa aynı kanuna göre bir kazadaki tahrirat katibi daha fazla maaş alıyordu (a.g.e. s. 241).

10 Haziran 1930 tarihli ve 1702 sayılı İlk ve Orta Tedrisat Muallimlerinin Terfi ve Tecziyeleri Hakkında Kanun ise ilkokul öğretmenlerinin maaşını biraz artırmışsa da öğretmenin eline 42-43 lira geçmekte idi. İstanbul Ticaret Odası'nın Ekim 1931 için düzenlediği geçinme rakamlarına göre, İstanbul'da bir aile ayda 139 lira ile geçinebilmektedir (a.g.e. s. 241).

1936'lı yıllarda öğretmen geçim sıkıntısı çekmekteydi. Öğretmen o yıllarda gedikli çavuş veya polis olan öğrencisinden daha az para almakta idi (a.g.e. s. 286).

Atatürk döneminde öğretmenler Atatürkçü düşüncüyü benimsemelerinden dolayı toplumda yüksek bir statüye ulaşmışlardır (Tezcan, 1981, s. 282). Fakat, ülkenin fakirliği yüzünden hiçbir zaman yüksek gelir düzeyine ulaşamamışlardır.

İlkokul öğretmenlerinin maaşları 30 Haziran 1939 tarihli ve 3656 Sayılı Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülüne Dair Kanunla yeniden yükseltilmiştir. bu kanun bir adaletsizliğe de yol açmış, 1933 yılında göreve başlayan bir öğretmenle 1939 yılında göreve başlayan öğretmen bu yılda aynı maaşı almışlardır. Bu haksızlık ancak 1948'de düzeltilmiştir (a.g.e. s. 244-245).

Orta öğretim öğretmenleri maaşlarını genel bütçeden aldıkları için ek-sik maaş alma, hiç almama gibi durumlarla karşılaşmamışlar, fakat onların maaşları da genellikle geçim endekslerinin gösterdiği asgari düzeyden aşağı kalmış, maaş azlığı onları da meslekten ayrılmaya zorlamıştır (a.g.e. s. 245).

1940'lı yıllar Türkiye'nin savaş ekonomisi uyguladığı kıtlık yıllarıdır. Bu yıllarda yine öğretmen tatmin edici maaş alamamaktadır.

1950'lerde kalkınma hamlelerine başlayan Türkiye'de teknik elemanlar ön plâna geçmiş, öğretmen yine ihmâl edilmiştir. Bu zihniyet her geçen gün öğretmenin aleyhine olmak üzere günümüze kadar gelmiştir. Öğretmen zümresi her geçen gün fakirleşmekte ve dolayısıyla eğitimin kalitesi de buna paralel olarak düşmektedir. Çünkü her türlü meslek heyecanını yitirmiş ve geçim sıkıntısının her geçen gün biraz daha fazla hisseden bir insandan verim beklemek mümkün olmasa gerektir.

Bugünkü duruma 1986 yılında yapılan bir araştırmaya dayanarak kısa bir göz atalım. 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa göre, (Milli İstihbarat ve Yardımcı Hizmetler dışında) 8 sınıfa ayrılan kamu görevlileri içinde, öğretmenler ücret yönünden 6. sırada bulunmaktadır (Özdemir, 1986, s. 61).

Söz konusu araştırmaya göre, mülki idare hizmetleri sınıfı öğretmenlerde % 98 daha fazla, sağlık hizmetleri sınıfı öğretmenlerden % 88 daha fazla, emniyet hizmetleri sınıfında çalışanlar öğretmenlerden % 43 daha fazla ücret almaktadırlar (a.g.e. s. 58).

Bu mukayesede de görülmüştür ki, öğretmene normal ihtiyaçlarını karşılayacak kadar bile ücret verilmemektedir. Kaldı ki, öğretmen aldığı parayı sadece zorunlu ihtiyaçlarına değil, kitaba, gazeteye ve dergiye de ödemek zorundadır. Zorunlu ihtiyaçlarını karşılamakta sıkıntı çeken bir kişinin kitaba, gazeteye para ayırabilmesi mümkün müdür?

SONUÇ

Türkiye'de modern eğitimin doğuşuyla batılı anlamda öğretmenliğin ortaya çıkışından günümüze kadar geçen sürede, öğretmen Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinde sosyal statü bakımından itibarlı ve imtiyazlı bir sınıf olmuşsa da, ekonomik olarak arzulanan seviyeye gelememiştir.

Günümüzde ise, öğretmenlik ne sosyal itibar ve ne de maddi gelir olarak istenen düzeyde değildir. Öğretmenlerin normal hayat standardında yaşayabilmek için dahi yeterli bir ücret aldıkları söylenemez. Kaldiki öğretmen gerek genel kültürünü ve gerekse mesleki bilgilerini artırmak için sürekli okumak zorunda olduğundan daha fazla paraya ihtiyaç duymaktadır.

Hal böyleyken, düşük ücret alan öğretmen kendi kabiliyetine göre ikinci bir iş yapmak zorunda kalmaktadır. Bu durum öğretmenin toplumdaki iti-

bannı biraz daha düşürmekte, mesleki verimliliğini azaltmakta ve eğitimde kalite sorununu gündeme getirmektedir.

Türkiye'de herşeyin eğitimden kaynaklandığını ve eğitimin çok önemli olduğu sık sık dile getirilir. Fakat nedense öğretmenin eğitsel, sosyal ve ekonomik problemlerine gerektiği kadar ilgi gösterilmez. Halbuki, öğretmenliğin yüceltiildiği devirler, Türk Tarihi'nin en parlak dönemleridir. Akşemsettin'in atının nalından elbisesine sıçrayan çamuru kendisine bir şeref addeden Fatih, zamanında dünyanın en büyük padişahı olduğu gibi, devleti de o devrin güçlü imparatorluğu idi.

Öğretmenini ve bütün eğitimcilerini gözden düşüren toplumlar, milli ve manevi değerlerini ayaklar altına almış demektir. Böyle toplumların çökmesi önlenemez. Onun için toplum olarak öğretmenlerimize gereken maddi ve manevi değerleri verelim ki, milletler ailesi içinde layık olduğumuz yeri alabilelim.

Öğretmenliği, nasıl sosyal statüsü yüksek, itibarlı ve ekonomik durumu cazip bir meslek haline getirebiliriz? Bu konudaki önerilerimizi şöyle sıralayabiliriz;

1. Bugüne kadar öğretmenlerin eğitim gördükleri kurumlar, "Yüksek Öğretmen", "Fakülte" gibi adlar taşımış fakat öğretmenlerin kendileri bu kurumların adına layık isimler alamamışlardır. Ortaokul mezunu jet öğretmenler, lise mezunu olanlar, ihtisas yapmış olanlar ve hatta Nurettin Topçu gibi doçent olanların hepsi sadece "öğretmen" diye adlandırılmıştır. bu yüzden öğretmenleri mânen tatmin etmek için en az 4 yıllık fakülte veya yüksek okul mezunu olanlara "yüksek öğretmen", ihtisas yapanlara "mühassıs öğretmen" ünvanları verilmelidir.

2. Günümüzde ve geçmişte, manşesine ve mesleki formasyonuna bakılmadan hemen herkesin öğretmen olarak atandığı görülmektedir. Bu uygulama halk arasında "hiçbir şey olmayanın öğretmen olduğu" kanaatini desteklemektedir. Bu da öğretmenliğin statüsünü düşürmektedir. Bunun derhal terkedilmesi gerekir.

3. 12 Eylül 1980 öğncesindeki sosyal kargaşa döneminde öğretmenlerin görev yapmakta oldukları yerlerden, bazan haklı olmakla beraber, çok defa geçerli bir gerekçe olmadığı halde, başka yerlere sürüldükleri görülmüştür. Bu tutum da öğretmenlik mesleğinin statüsünün düşmesine sebep

olmuştur. Bu uygulamanın tekrarlanmaması için yasalarla öğretmenlere, hâkimlik teminatı gibi "bir meslek teminatı" getirilmelidir.

4. Öğretmen kitlesinin çokluğu ve eğitim yükünün devlet tarafından çekilemez hale gelmesi karşısında, bugünkü şartlarda öğretmenlere devletçe yeterli maaş verilebilmesi mümkün görünmemektedir. bu sebeple Güney Kore'de olduğu gibi (Arslanoğlu, 1985, s. 22) öğretmen ücretlerine mahalli yönetimler ve vatandaşlarca da katkıda bulunulması sağlanmalıdır.

Fakirlerden alınmaması şartıyla, çocuğu öğrenim gören herkesten gür nisbetinde bir katkı istenmelidir. Böylece hem okullar araç-gereç yönünden zenginleşir ve hem de öğretmenlerin maddi problemleri halledilerek daha kaliteli eğitim yapma imkânı hazırlanmış olur.

5. Öncelikle kırsal kesimlerden başlanarak, devlet ve vatandaş işbirliği ile öğretmenlerin lojman sorunları çözümlenmelidir.

6. Bütün belediyeler otobüslerinde öğretmenlerin yarı ücretle seyahat etmelerini sağlamalıdır.

7. Tatile çıkan öğretmenlerin konaklamaları için mevcut öğretmen evleri yeterli değildir. Bunun için başta ordu evleri olmak üzere Karayolları, Sosyal Sigortalar, fabrikalar, resmi ve özel bankaların misafirhanelerinde öğretmenlerin kalabilmeleri sağlanmalıdır.

8. Yüksek Öğretim Kurumu ile Milli Eğitim Bakanlığı işbirliği yaparak öğretmen yetiştiren kurumlara, Türkiye'nin ihtiyacı kadar öğrenci alınması sağlanmalıdır. Böylece mevcut azalacağından hem kaliteli öğretmen yetiştirme mümkün hale gelecek, hem de işsizliğin kronik hale geldiği toplumumuzda, mezunlar derhal işe gireceğinden zeki ve kabiliyetli öğrencilerin bu kurumlara çekilebilmesi gerçekleşmiş olacaktır.

KAYNAKLAR

Akyüz, Yahya, Türkiye'de öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri, Ankara, 1978.

----- Türk Eğitim Tarihi, Ankara, A.Ü. E.B.F. Yayını, 1982.

Alpay Şahin, "Eğitimde Japon Mucizesi" Cumhuriyet Gazetesi, 1.5. 88. S.B.

Arsven, Ali, "Öğretmenlik Mesleğini Teşvik Eden Öğelerin Gelişimi", çağdaş eğitim, (72), 11. 82. 2/29.

Arslanoğlu İbrahim. "Güney Kore'de Eğitim". Milli Eğitim ve Kültür, 31 (.185), 18-29, 32 (3.85), 18, 22.

----- "Türk Toplumunun Kültürel Bütünleşmesi" Yayınlanmamış doktora tezi, Konya, S.Ü. Sosyal Bilimler Ens. 1987.

Baltacıoğlu, İsmayil. Türkiye Doğru, Ankara, T.İş Bankası Yayını, 1972?

Baykal, İhsan. "Öğretmen ve Toplumdaki Saygınlığı", Eğitim ve Öğretim, 19 (217), 6. 77. 17.

Ergün, Mustafa. Atatürk Devri Türk Eğitim, Ankara, DTCF Yayını, 1982.

Güngör, Erol. Dünden Bugünden, Ankara, Mayaş Yayınları, ikinci baskı, 1984.

Koçer, H.Ali. Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu, Ankara, Uzman Yayınları 1987.

----- Eğitim Sorunlarımız üzerine incelemeler ve Düşünceler, Ankara, 1974.

Koçer, H.Ali. Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Problemi, Ankara, 1967.

Kolukısa, Kenan. "Öğretmenin İstihdamı, Sosyal ve Ekonomik Problemleri". Tercüman Gazetesi, Milli Eğitim Sempozyumu, İstanbul, 21-22 Ocak 1984 s. 165.

Kurtkan, Amiran. Eğitim Yoluyla Kalkınmanın Esasları, İstanbul, Divan Yayınları, Üçüncü Baskı, 1982.

Öğretmenlerin Sorunları ve Eğilimleri Araştırması, Ankara, MEB. yayınları 1982.

Özdemir Servet. "Kamu Ödeme Sistemi İçinde Öğretmen Ücretlerinin Yeri ve Sağladığı Doyum" Yayınlanmamış Master Tezi, A.Ü. Sosyal Bilimler Ens. 1986.

Öztürk Kadri. "Orta Öğretimde Öğretmen Nedir, Nasıl Olmalıdır?". Batı Eğitim Kurumu Dergisi, 4 (33), 5-76, 8-13.

Tezcan, Mahmut, Eğitim Sosyolojisine Giriş, Ankara, Eğitim Fakültesi Yayını, 1982.

Topçu, Nurettin. Türkiye'nin Maarif Davası, İstanbul, Hareket Yayınları İkinci Baskı, 1970.

Turhan, Mümtaz. Garplılışmanın Neresindeyiz? Bütün Eserleri; 1, İstanbul, Yağmur Yayınları, 1980.